

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

NGUYỄN TRỌNG ĐỨC

**NGHỆ THUẬT TỰ SỰ
TRONG TRUYỆN NGẮN CỦA JACK LONDON**

**LUẬN ÁN TIẾN SĨ VĂN HỌC
CHUYÊN NGÀNH: VĂN HỌC BẮC MĨ
MÃ SỐ: 62 22 30 20**

**NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:
GS.TS LỘC PHƯƠNG THỦY**

HÀ NỘI, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận án *Nghệ thuật tự sự trong truyện ngắn của Jack London* là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Những số liệu và kết quả nghiên cứu được trình bày trong luận án này là hoàn toàn trung thực, chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Hà Nội, ngày 21 tháng 6 năm 2014

Tác giả luận án

LỜI CẢM ƠN

Nhân dịp luận án được hoàn thành và đưa ra bảo vệ, tôi chân thành bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Người hướng dẫn khoa học và cũng là người luôn động viên, tạo mọi điều kiện tốt nhất để giúp tôi thực hiện đề tài nghiên cứu của mình.

Tôi trân trọng cảm ơn Học viện Khoa học Xã hội và Cơ quan công tác vì đã tạo cơ hội và điều kiện thuận lợi cho tôi được học tập và nghiên cứu.

Tôi chân thành cảm ơn các nhà giáo, các nhà nghiên cứu - những người đã giảng dạy và cho tôi nhiều ý kiến bổ ích trong quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Nhân dịp này tôi cũng xin cảm ơn tác giả của các công trình, bài báo khoa học mà chúng tôi xin phép sử dụng trích dẫn trong luận án này.

Xin gửi tới anh chị em bạn hữu, đồng nghiệp lời cảm ơn chân thành vì sự giúp đỡ mà các bạn đã dành cho tôi trong quá trình thực hiện đề tài.

Cuối cùng, xin cảm ơn gia đình yêu quý của tôi – những người luôn đồng cam cộng khổ, giúp tôi vượt qua mọi khó khăn để thực hiện ước mơ của mình.

Hà Nội, ngày 21 tháng 6 năm 2014

Tác giả luận án

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU		Trang
1. Lí do chọn đề tài.....		6
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....		8
3. Phạm vi nghiên cứu.....		8
4. Phương pháp nghiên cứu.....		10
5. Kết cấu luận án.....		10
6. Đóng góp mới của luận án.....		11
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU		
1.1. Về cuộc đời, tư tưởng và văn nghiệp của Jack London.....		12
1.1.1. Các công trình viết bằng tiếng Anh		12
1.1.2. Các công trình viết bằng tiếng Việt		15
1.2. Về nghệ thuật tự sự trong truyện ngắn của Jack London.....		19
1.2.1. Các công trình viết bằng tiếng Anh		19
1.2.2. Các công trình viết bằng tiếng Việt		23
1.3. Những khoảng trống cần tiếp tục nghiên cứu.....		26
Chương 2: TRUYỀN THỐNG VÀ HIỆN ĐẠI TRONG NGHỆ THUẬT TỔ CHỨC TRẦN THUẬT		
2.1. Khái quát về nghệ thuật trần thuật trong truyện ngắn của Jack London.....		28
2.2. Tổ chức trần thuật trong các truyện kể ở ngôi thứ nhất.....		35
2.2.1. Trần thuật theo điểm nhìn đơn chủ thể.....		35
2.2.2. Trần thuật theo điểm nhìn đa chủ thể.....		40
2.3. Tổ chức trần thuật trong các truyện kể ở ngôi thứ ba.....		47
2.3.1. Trần thuật theo điểm nhìn toàn tri.....		47
2.3.2. Trần thuật theo điểm nhìn bên ngoài.....		49
2.3.3. Trần thuật theo điểm nhìn bên trong.....		53
2.3.4. Trần thuật theo điểm nhìn phức hợp.....		57
Chương 3: SỰ ĐA DẠNG VÀ LINH HOẠT TRONG NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG CỐT TRUYỆN		
3.1. Khái quát về cốt truyện trong truyện ngắn của Jack London.....		63

3.2. Một số dạng thức kết cấu và các kiểu cốt truyện phổ biến trong truyện ngắn của Jack London.....	71
3.2.1. Kết cấu theo thời gian tuyến tính và kiểu cốt truyện tuyến tính.....	71
3.2.2. Kết cấu đảo lộn trật tự thời gian và kiểu cốt truyện gấp khúc.....	73
3.2.3. Kết cấu lồng ghép truyện trong truyện và kiểu cốt truyện khung.....	76
3.3. Phương thức tổ chức cốt truyện trong truyện ngắn của Jack London.....	79
3.3.1. Khai đoạn bằng những chỉ dẫn.....	79
3.3.2. Tạo dựng và tổ chức tình huống truyện đa dạng.....	81
3.3.3. Phép tăng cấp và phép lặp chi tiết, sự kiện.....	87
3.3.4. Kỹ thuật trì hoãn sự kiện và kết thúc truyện bất ngờ.....	91
Chương 4: CHẤT SỬ THI VÀ DẤU ẤN NGỤ NGÔN	
TRONG NGHỆ THUẬT XÂY DỰNG NHÂN VẬT	
4.1. Khái quát về thế giới nhân vật trong truyện ngắn của Jack London.....	98
4.1.1. Một thế giới nhân vật phong phú và đa dạng.....	98
4.1.2. Dấu ấn cuộc đời nhà văn – “giấc mơ và bi kịch nước Mỹ”.....	102
4.1.3. Dấu ấn các học thuyết của thời đại.....	105
4.2. Các kiểu nhân vật đặc trưng trong truyện ngắn của Jack London.....	108
4.2.1. Người hùng - kiểu nhân vật trung tâm mang đậm chất sử thi.....	108
4.2.2. Nhân vật Chó Sói và dấu ấn ngụ ngôn.....	115
4.2.3. Thiên nhiên - kẻ hung bạo.....	118
4.3. Nghệ thuật xây dựng nhân vật trong truyện ngắn của Jack London.....	120
4.3.1. Anh hùng hóa con người.....	120
4.3.2. Nhân cách hóa loài vật.....	125
4.3.3. Biểu tượng hóa thiên nhiên.....	129
KẾT LUẬN	136
CÁC CÔNG TRÌNH LIÊN QUAN	141
TÀI LIỆU THAM KHẢO	142
PHỤ LỤC	151

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. *J. London là một trong những nhà văn tài năng của nước Mỹ ở thời kỳ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Ở ông, từ cuộc đời đến tác phẩm đều thể hiện rõ “giấc mơ Mỹ” và “bi kịch Mỹ” trong thời đại bấy giờ. Cuộc đời nhiều cơ cực đã hun đúc trong J. London một vốn sống phong phú, một ý chí và bản lĩnh vươn lên mạnh mẽ. Vốn sống, ý chí nghị lực ấy kết hợp với niềm đam mê văn chương và những đòi hỏi của cuộc sống đã thôi thúc ông nỗ lực không ngừng. Kết quả của sự nỗ lực ấy là ông đã trở thành một trong những đại biểu xuất sắc của nền văn học Mỹ buổi giao thời. Nhà nghiên cứu Earle Labor – một chuyên gia về J. London đã khẳng định: “Jack London là một trong những tác gia lớn nhất thế giới của nước Mỹ” [118]).*

1.2. *Sự nghiệp văn học của J. London hết sức đồ sộ, phong phú, đa dạng, có nhiều đóng góp lớn lao về nội dung tư tưởng và nghệ thuật. Sau hơn hai mươi năm cầm bút ông đã để lại cho đời hơn 50 tập sách, trong đó có 22 tiểu thuyết, 156 truyện ngắn (in trong 19 tập truyện), 03 kịch bản và hàng trăm bài báo. Trong số đó có những tác phẩm đã được dịch ra nhiều thứ tiếng trên thế giới như: *Tiếng gọi nơi hoang dã (The Call of the Wild, tiểu thuyết, 1903), Sói biển (The Sea-Wolf, tiểu thuyết, 1904), Nanh trắng (White Fang, tiểu thuyết, 1906), Gót sắt (The Iron Heel, tiểu thuyết, 1908), Mắc tin Ai đôn (Martin Eden, tiểu thuyết, 1913), Những đứa con của băng giá (Children of the Frost, tập truyện ngắn, 1902), Chuyện về đội tuần tra cá (Tales of the Fish Patrol, tập truyện ngắn, 1905), Tình yêu cuộc sống (Love of Life, tập truyện ngắn, 1907), Người sinh ban đêm (The Night Born, tập truyện ngắn, 1913)...**

1.3. *Jack London đã làm say lòng người đọc bằng lối viết đầy sáng tạo. Trong lối viết của ông có sự kết hợp giữa Chủ nghĩa hiện thực, Chủ nghĩa lãng mạn và Chủ nghĩa tự nhiên; một lối viết vừa tinh tế, sâu sắc, vừa mạnh bạo, vừa truyền thống vừa hiện đại. Giới nghiên cứu văn học ở Mỹ và nhiều nơi trên thế giới phải thừa nhận J. London là một tiểu thuyết gia, một bậc thầy truyện ngắn.*

1.4. Danh tiếng văn học của J. London đã vượt qua biên giới của nước Mỹ để đến với người đọc nhiều nơi trên thế giới, nhưng giới nghiên cứu chưa dành cho ông sự quan tâm đúng mực.

J. London là nhà văn vô sản đầu tiên của nước Mỹ - người tiên phong đấu tranh chống lại chế độ tư bản để bảo vệ quyền sống cho con người, bởi vậy ông cùng một số nhà văn hiện thực từng bị tổng thống Mỹ Theodore Roosevelt xếp vào hàng ngũ những nhà văn “khuấy bùn” (muckrakers). Đó là nguyên cớ khiến cho giới nghiên cứu ở Mỹ một thời phải làm ngơ trước tài năng và đóng góp nghệ thuật của ông. Đến những năm bảy mươi của thế kỷ XX một số học giả ở Mỹ mới bắt đầu có những công trình nghiên cứu về cuộc đời và văn nghiệp của ông. Từ đó cho đến nay, tài năng, vai trò của J. London mới dần được khẳng định.

Riêng ở Việt Nam, những tác phẩm tiêu biểu nhất của ông đã được dịch và giới thiệu đến người đọc từ những năm sáu mươi của thế kỷ XX. Trong đó, nhiều tác phẩm đã được chọn in và tái bản nhiều lần trong các tuyển tập, hợp tuyển. Đặc biệt, tác phẩm của ông đã nhiều năm được đưa vào chương trình dạy học trong nhà trường Việt Nam, từ bậc phổ thông đến đại học và sau đại học. Thế nhưng giới nghiên cứu ở nước ta lại chưa thực sự quan tâm nghiên cứu về ông. Ngoài một số bài viết của các nhà nghiên cứu văn học Mỹ như Nguyễn Đức Đàn, Lê Đình Cúc, Lê Huy Bắc,... thì đến nay ở Việt Nam mới chỉ có 01 luận án tiến sĩ [2], 05 luận văn thạc sĩ nghiên cứu về tác phẩm của J. London ([35], [41], [68], [94], [105]). Có thể khẳng định rằng số lượng công trình, bài viết về J. London ở nước ta còn quá ít ỏi, chưa thể khám phá hết giá trị trong kho tàng tác phẩm đồ sộ và độc đáo của ông. Mặt khác, đa số những công trình, bài viết về J. London của giới nghiên cứu ở nước ta đều mang nội dung giới thiệu khái quát về cuộc đời, tư tưởng, văn nghiệp, hoặc bàn về tiêu thuyết, chưa có công trình nào tập trung bàn luận một cách đầy đủ, hệ thống về truyện ngắn – mảng sáng tác lớn nhất trong sự nghiệp của ông. Đặc biệt, chưa có công trình nào nghiên cứu chuyên sâu về nghệ thuật tự sự – một phương diện hết sức độc đáo trong truyện ngắn của J. London.

1.5. Ở nước ta, vấn đề Tự sự học đang được giới nghiên cứu hết sức quan tâm. Vận dụng lí thuyết Tự sự học để nghiên cứu truyện ngắn của J. London vì thế sẽ góp thêm một tiếng nói khẳng định tính ưu việt của hướng nghiên cứu này.

Từ những cơ sở trên đây chúng tôi cho rằng việc nghiên cứu truyện ngắn của J. London là hết sức cần thiết, có ý nghĩa cả về lí luận và thực tiễn, góp phần lấp dần khoảng trống mà giới nghiên cứu còn để ngỏ. Bởi vậy, năm 2007 chúng tôi đã thực hiện đề tài thạc sĩ *Đặc trưng nghệ thuật truyện ngắn Jack London*. Sức hấp dẫn từ truyện ngắn của J. London đã mê hoặc và thôi thúc chúng tôi tiếp tục thực hiện đề tài *Nghệ thuật tự sự trong truyện ngắn của Jack London*.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Đề tài của chúng tôi hướng đến mục đích làm sáng tỏ đặc điểm nghệ thuật tự sự trong mảng sáng tác truyện ngắn của J. London, cụ thể là *sự tiếp nối truyền thống, những sáng tạo mới mẻ và những điểm đặc trưng nghệ thuật tự sự thể hiện trong hệ thống truyện ngắn của J. London*; qua đó có thêm cơ sở khoa học để đánh giá đúng tài năng, phong cách, đóng góp nghệ thuật của ông cho nền văn học Mỹ nói riêng và văn học thế giới nói chung.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Luận án của chúng tôi tập trung giải quyết một số nhiệm vụ sau đây:

Thứ nhất, làm rõ sự phong phú đa dạng, sự tiếp nối truyền thống và những điểm sáng tạo mới mẻ, độc đáo của J. London trong nghệ thuật tự sự.

Thứ hai, chỉ ra và lí giải được những điểm đặc trưng trong nghệ thuật tự sự của J. London ở thể loại truyện ngắn.

Thứ ba, phân tích và lí giải sự tác động của các yếu tố văn hóa, lịch sử xã hội, lịch sử văn học và cuộc đời riêng đến nghệ thuật tự sự của J. London.

3. Phạm vi nghiên cứu

Về *cơ sở lí thuyết*, trong một số công trình *Tự sự học (Narratology)*, thuật ngữ “Narration” có lúc được dịch là “tự sự”/ “kể chuyện”, cũng có lúc được dịch là “trần thuật”. Theo đó nhiều người đã dùng hai thuật ngữ này (*tự sự*, hoặc *trần thuật*) để chỉ

cùng một nội dung: tác phẩm có cốt truyện, có người kể chuyện. Việc đồng nhất hai khái niệm “tự sự” và “trần thuật” dẫn đến hệ quả là nhiều người đã gọi “tác phẩm tự sự” là “tác phẩm trần thuật”.

Theo cách hiểu của chúng tôi, *tự sự* là thuật ngữ chỉ một phương thức sáng tác quy định nên một loại tác phẩm văn học. Thuật ngữ này đã được Aristote đã dùng để chỉ một trong ba loại tác phẩm (phân biệt với các loại “trữ tình” và “kịch”); còn *trần thuật* là phương thức nghệ thuật đặc trưng trong các tác phẩm thuộc loại tự sự, là hành động kể chuyện được thực hiện bởi một (hoặc nhiều) người kể chuyện giữ vai trò trung gian giữa người sáng tác với những chuyện được kể trong tác phẩm tự sự. Nhà nghiên cứu Lại Nguyên Ân đã chỉ rõ: “Thực chất hoạt động trần thuật là *kể*, là *thuật*” [5, 130].

Nghệ thuật tự sự bao hàm nhiều vấn đề khác nhau, từ kết cấu, cốt truyện, nhân vật, giọng điệu, nhịp điệu, lời văn, không gian thời gian nghệ thuật, người kể, điểm nhìn, phương thức kể chuyện... Nghiên cứu nghệ thuật tự sự vì thế là nghiên cứu nghệ thuật sắp xếp, tổ chức tất cả các yếu tố tham gia vào việc kiến tạo nên tác phẩm tự sự.

Về nội dung, *Nghệ thuật tự sự trong truyện ngắn của J. London* là đề tài khá rộng, trong phạm vi luận án này chúng tôi chỉ tập trung nghiên cứu ba phương diện cơ bản và độc đáo nhất, đó là *tổ chức trần thuật*, *cốt truyện* và *nhân vật*.

Về tác phẩm, để thực hiện đề tài này chúng tôi chọn 80/156 truyện ngắn của J. London để khảo sát. Chúng tôi chọn 80/156 truyện vì hai lí do. Thứ nhất, những truyện này chứa đựng nhiều điểm độc đáo trong phong cách tự sự của J. London. Thứ hai, 80 truyện được chọn khảo sát được rút ra từ 19 tập truyện, xuyên suốt mọi giai đoạn trong sự nghiệp sáng tác của J. London (xin xem chi tiết ở phần *Phụ lục*). Trong số 80 truyện chúng tôi chọn làm đối tượng nghiên cứu có 22 truyện đã được các dịch giả dịch ra tiếng Việt. Chúng tôi sử dụng có đối chiếu nguyên bản tiếng Anh. Những truyện ngắn này được chúng tôi tổng hợp từ các tài liệu [57], [58], [59], [60], [61]. Những truyện ngắn chưa được dịch ra tiếng Việt (58 truyện) chúng tôi khảo sát trực tiếp qua nguyên bản tiếng Anh. Số truyện này chúng tôi thu thập từ các nguồn tài liệu sau đây:

- Cuốn sách *The Yukon Writings of Jack London*, Tally Hall Press, Ann Arbor.

- Một số truyện đăng tải trên trang mạng Internet, từ các Website:

+ <http://london.sonoma.edu/Writings>

+ <http://www.jacklondon.net/writings>

+ <http://www.Jacklondon.com>

+ http://en.wikipedia.org/wiki/jack_london

+ <http://www.online-literature.com/london>

+ <http://sunsite.berkeley.edu/london/writings/essays>

4. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện đề tài này chúng tôi kết hợp sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau đây:

Phương pháp tiếp cận theo lí thuyết Tự sự học: Tập trung vào các phạm trù cơ bản như người trần thuật, điểm nhìn trần thuật, tổ chức cốt truyện và nhân vật.

Phương pháp Xã hội học: Sử dụng phương pháp xã hội học để nghiên cứu sự tác động của xã hội đến tư tưởng và tác phẩm của J. London.

Phương pháp Tiểu sử: Dùng tiểu sử của J. London với tư cách là một trong những cơ sở để lý giải truyện ngắn của ông. Tuy nhiên, chúng tôi hiểu rằng không phải tất cả các yếu tố của tác phẩm đều có thể lý giải được bằng tiểu sử nhà văn.

Phương pháp So sánh: So sánh giữa J. London với một số tác giả, tác phẩm khác để tìm ra những điểm đặc trưng của J. London.

Phương pháp tiếp cận tác phẩm văn học dưới góc nhìn văn hóa: Đặt tác phẩm trong không gian văn hóa mà tác phẩm ra đời. Chỉ ra sự chi phối của các quan niệm triết học, tôn giáo, đạo đức, chính trị, tri thức khoa học của thời đại đến tư tưởng và tác phẩm của nhà văn; tức là tìm ra nền tảng văn hóa lịch sử đã chi phối tư tưởng và nghệ thuật sáng tác của nhà văn.

Ngoài ra, chúng tôi còn sử dụng hướng tiếp cận *Thi pháp học*.

5. Kết cấu luận án

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, nội dung chính của luận án được triển khai theo bốn chương như sau:

Chương 1: Tổng quan về vấn đề nghiên cứu

Chương 2: Truyền thống và hiện đại trong nghệ thuật tổ chức trần thuật